Dnro 001/81/2025

Pasi Sorjonen

6.5.2025

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta,fi

Asiantuntijakuuleminen tiistaina 7.5.2025 klo 11.30

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026—2029

Akava kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikkoasiassa.

Aluksi

Julkisen talouden suunnitelma (JTS) nojaa valtiovarainministeriön kansantalousosaston laatimaan riippumattomaan talousennusteeseen, joka sisältää arvion julkisen talouden kehityksestä vuosina 2026—2029.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan Suomen talous kasvaa 1,3 prosenttia vuonna 2025 ja keskimäärin noin 1,5 prosenttia vuosina 2026–2029. Ennustettuun kehitykseen yltäminen olisi Suomen taloudelta varsin kohtuullinen suoritus, vaikka ennakoitu kasvuvauhti ei erityisen ripeää olekaan. Edellisen kerran Suomen talous kasvoi viitenä vuotena peräkkäin ennen koronaviruspandemiaa vuosina 2015–2019 ja sitä edellisen kerran ennen finanssikriisiä.

Arvio lähivuosien talouskehityksestä on laadittu, kun maailmantalouden näkymät ovat jälleen kerran epävarmat. Riskejä kasvattaa mittava kauppapoliittisten jännitteiden nousu. Yhdysvallat on asettanut tavaratuonnille odotettua suuremmat tullit, joiden suuruus riippuu tuonnin lähdemaasta. Muu maailma on asettanut vastatulleja Yhdysvaltojen tuottamille tavaroille. Yhdysvallat on kuitenkin julistanut kolmen kuukauden mittaisen ”tullitauon”, jonka aikana asetettuja tulleja ei peritä. Valtiovarainministeriön ennuste olettaa, että Yhdysvaltojen asettamat tullit ja vastatullit eivät jää voimaan ”tullitauon” jälkeen. Tämä on kriittinen oletus. JTS toteaakin aiheellisesti, että riskinä on ennustettua heikompi talouskehitys tänä ja ensi vuonna, mikäli tullit ja vastatullit jäävät voimaan.

JTS:n mukaan julkisyhteisöjen alijäämä (nettoluotonotto) on kuluvana vuonna 3,8 prosenttia BKT:n arvoon suhteutettuna. Vuosina 2026–2029 alijäämän arvioidaan lähinnä vakautuvan hieman 3 prosentin yläpuolelle. Valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden yhteenlaskettu alijäämä, joka määrittää julkisen talouden velanottotarpeen, on tätä suurempi ja kasvaa noin 4 prosentista yli 4,5 prosenttiin jakson lopussa.

JTS:n toteutuessa valtiontalous on vuonna 2029 ollut yhtäjaksoisesti alijäämäinen 21 vuotta ja paikallishallinto 29 vuotta. Julkisen talouden kestävyysvaje on 2,5 prosenttia eli noin 7,5 miljardia euroa.

Julkisyhteisöjen bruttovelka kasvaa BKT:n arvoa nopeammin, ja velan suhde BKT:n arvoon kohoaa kuluvan vuoden 85,3 prosentista 89,9 prosenttiin vuonna 2029.

Realistinen tilannekuva

JTS antaa realistisen kuvan Suomen talouden ja julkisen talouden tilanteesta. Talouden ja julkisen sektorin tulojen kasvu pysyy vaatimattomana, koska tuottavuus paranee hitaasti ja työvoiman määrän kasvu hidastuu. Uudet ikäluokat ovat aiempaa pienempiä matalan syntyvyyden vuoksi. Ihmiset elävät pidempään ja ikääntyvä väestö lisää terveys- ja hoivamenoja.

Kasvava julkinen velka lisää korkomenoja. Velan BKT-suhteen kääntäminen merkittävästi alenevalle uralle on vaikeaa, jopa epätodennäköistä, ainakin ilman lisätoimia.

JTS osoittaa kirkkaasti, että julkisen talouden velkaantumista on yllättävän vaikea taittaa, vaikka sitä tosissaan yritettäisiinkin. Huoli julkisen talouden pitkittyneistä alijäämistä on ollut aiheellinen. Aiempien vuosien menojen lisäykset vaikuttavat pitkään ja korkojen kohoaminen kasvattaa nopeasti lainanhoitomenoja. Pysyvän oloisten alijäämien vuoksi julkisen talouden riskinkestävyys ja liikkumavara on huono. Terveempi julkinen talous antaisi tarpeen tullen enemmän mahdollisuuksia toimia.

Talouspolitiikan linja

Hallitus toteutti kautensa alkupuoliskon aikana mittavia työmarkkinoiden uudistuksia (koskien mm. erilaisia etuuksia), joiden odotetaan lisäävän työllisyyttä pidemmällä aikavälillä. Uudistusten ajoittumisesta käytiin keskustelua, jotta ne aiheuttaisivat mahdollisimman vähän häiriötä. Nyt jälkeenpäin katsoen näyttää siltä, että uudistukset toteutettiin liian aikaisin. Vaikuttaa siltä, että uudistukset ja julkisen hallinnon työvoiman vähennykset ovat kasvattaneet työttömyyttä.

Työttömiä (pl. kokoaikaisesti lomautetut) oli maaliskuussa vajaat 62 500 enemmän kuin kaksi vuotta aikaisemmin. Tästä lisäyksestä korkeakoulutettuja on yli 17 800. Avoimia työpaikkoja on epätavallisen vähän. Työttömäksi joutuneiden on vaikea löytää uutta työpaikkaa, joten työttömyysjaksot pitkittyvät. Ainoa valopilkku on se, että viimeisen puolen vuoden ajan uusia työttömyysjaksoja on alkanut (muilla kuin korkeakoulutetuilla) vähemmän kuin edellisen runsaan vuoden aikana. Työttömyyttä kasvattaa tällä hetkellä nimenomaan uusien työmahdollisuuksien puute. Se pitää talousluottamusta matalana sekä

painaa yksityistä kulutusta, kauppaa ja palvelualoja sekä asuntomarkkinoita, asuntokauppaa ja rakentamista.

Hallituksen puoliväliriihessä päättämät kasvu- ja verotoimet yllättivät järeydellään. Moodi vaihtui yhtäkkiä julkisen talouden tervehdyttämisestä kasvun vauhdittamiseen. Työmarkkinoiden ja koko kansantalouden heikon vireen (orastavasta kasvusta huolimatta) vuoksi uudet kasvutoimet on toki helpompi ymmärtää. Talouden täytyy kasvaa, jotta reaalitulot voivat kasvaa. Kun talous kasvaa, avautuu uusia työmahdollisuuksia ja sen seurauksena tehdyillä työmarkkinauudistuksilla on mahdollisuus toimia niiltä odotetulla tavalla. Jos talouskasvu käynnistyy, laiva voi kääntyä.

Puoliväliriihen verolinjaukset ovat rohkeita. Kireää ansiotulojen ja yritysten voittojen verotusta pidetään laajasti haitallisimpina veroina. On hyvä, että päätös alentaa veroja keskittyy juuri näihin kahteen, ja erityisesti ansiotuloverotukseen.

Yhteisöveron alentaminen alentaa kaikkien investointien tuottovaatimusta riippumatta riskin määrästä. Investoinnit kasvavat, kun osa aikaisemmin kannattamattomaksi arvioiduista hankkeista muuttuu kannattavaksi. Investoinnit lisäävät työpaikkoja. On hyvä, että yhteisövero alenee vasta vuoden 2027 alusta lukien. Näin alennus ehtii kohdentua paremmin uusien investointihankkeiden tuottamaan tuloon.

Ansiotuloverotusta kevennetään vuoden 2026 alusta lähtien. Verotus kevenee kaikilla tulotasoilla ja ylin työn rajaveroaste alenee 52 prosenttiin. Tämä parantaa työn tekemisen kannustimia ja parantaa ostovoimaa. Akava on puhunut työn verotuksen keventämisen ja erityisesti korkeiden marginaaliverojen alentamisen puolesta hyvin pitkään ja kannattaa lämpimästi tätä muutosta.

Ongelmallisia linjauksia

Mukana on myös hyvin ongelmallisia linjauksia. Akava katsoo, että työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksut ovat tulonhankkimismenoja, ja vastustaa jyrkästi niiden verovähennysoikeuden poistamista. Työhuonevähennyksen poistaminen vähentää edellytyksiä tehdä töitä monipaikkaisesti.

Korkeakoulujen rahoitukseen tehdyt merkittävät leikkaukset ovat ristiriidassa osaamis- ja koulutustason nostamistavoitteen kanssa.

Akava ry:n puolesta

Pasi Sorjonen
pääekonomisti